

Гребельський Віктор Васильович,
завідувач вибухотехнічної лабораторії
Державного науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру Міністерства
внутрішніх справ України

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ
ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ ПІДРИВУ
(ІНІЦІУВАННЯ): КАПСУЛИ-ДЕТОНАТОРИ, ЗАПАЛИ
ДО ГРАНАТ, ЗАПАЛЮВАЛЬНІ ТРУБКИ АРТИЛЕРІЙСЬКИХ
ПОСТРІЛІВ, ЕЛЕКТРОДЕТОНАТОРИ ТОЩО**

Проблема, яка буде розглянута під час доповіді є така: під час дослідження об'єктів вибухотехнічної експертизи (у частині віднесення чи не віднесення до категорії боєприпасів, засобів ініціювання (запали, детонатори, електродетонатори, підричники тощо) за експертною спеціальністю 5.2 «Дослідження вибухових пристроїв, слідів та обставин вибуху», експертом використовуються такі методичні матеріали, як методики «Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху» (Київ, 2011) [1], «Криміналістичне дослідження електродетонаторів промислового та саморобного виготовлення» (Київ, 2006) [2], а також рішення Постанови пленуму Верховного суду України від 26.042002 № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» [3].

Керуючись зазначеними інформаційними джерелами у експертів виникає можливість двоякого трактування визначення предметності засобу ініціювання, а саме віднесення чи не віднесення їх до боєприпасів, а й загалом криміналістичного визначення у висновках експертиз, які будуть використані у судах з метою подальшого притягнення до відповідальності правопорушників за зберігання, придбання, передачу, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв. Так, рішенням методики [2, ст. 3], уже у вступній частині розглядається категоричне віднесення до боєприпасів: капсулів-детонаторів, запалів до гранат, запальовальних трубок артилерійських пострілів та електродетонаторів. Хоч у розділі пункті 2.8 розділу II «Терміни та визначення» цієї ж методики [2, ст. 6] зазначено, що засоби ініціювання – пристрої, призначені для збудження вибухового перетворення зарядів вибухових речовин. До

них належать капсулі-детонатори, запали, запалювальні трубки, електродетонатори, електрозапали та детонуючі шнури. Тобто, призначення, як у боєприпасів (враження живої чи іншої цілі) у них відсутнє.

Також, в методиці «Комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху» [1, ст. 203], у зразках висновків Додаток I до методики, зазначено: «...Висновки ...2. Цей електродетонатор ЕДП належить до боєприпасів...».

У підпункті 4.2.1 пункту 4.2 розділі IV Дослідження засобів підризу та вибухових пристроїв промислового виготовлення цієї ж методики [1] зазначено, що засобами ініціювання є пристрої, призначені для запалювання порохів, піротехнічних сумішей, збудження вибухового перетворення зарядів бризантних вибухових речовин. Засоби ініціювання за видом імпульсу, що формується, поділяється на засоби запалювання та засоби детонування, засоби запалювання формують тепловий імпульс, а засоби детонування формують вибуховий (детонаційний) імпульс [1, ст. 37].

Підпунктом 4.2.3 пункту 4.2 розділі IV Дослідження засобів підризу та вибухових пристроїв промислового виготовлення цієї ж методики [1] Вибуховий пристрій промислового виготовлення – вибуховий пристрій, виготовлений із застосуванням промислової технології відповідно до вимог нормативно-технічної документації. За сферою застосування вибухові пристрої промислового виготовлення розподіляються на пристрої військового, господарського, спеціального призначення. До вибухових пристроїв військового призначення належать боєприпаси, що застосовуються для знищення живої сили і техніки в бою.

У військовій галузі застосовується класифікація боєприпасів за призначенням:

- основного призначення – для ураження людей і об'єктів;
- спеціального призначення – для освітлення, маскуваня, тощо;
- допоміжного призначення – для навчально бойової підготовки військ і полігонних випробувань військової техніки.

Однак дві останні групи для ураження живої або іншої цілі не призначені, тому під час проведення вибухотехнічного дослідження доцільно застосовувати таке визначення терміну «бойові припаси».

Бойові припаси – це патрони до зброї, артилерійські снаряди, бомби, бойові частини, міни, гранати а також інші вироби й снаряди споряджені вибуховою речовиною і призначені для ураження живої цілі або руйнування різних об'єктів.

Піротехнічні, навчально-імітаційні, навчальні (холості) засоби, макети, муляжі боеприпасів та інші подібні засоби, що не містять вибухову речовину (або містять вибухову речовину) і не призначені для ураження живої цілі або руйнування різноманітних об'єктів не належать до боеприпасів [1, ст. 37].

Вибухові речовини – хімічні сполуки або їх суміші, які здатні під впливом зовнішнього імпульсу (удару, надколу, тертя, нагрівання тощо) до вибуху [2, ст. 5].

Вибуховий пристрій – спеціально виготовлений промисловим або саморобним пристрій одноразового застосування, який за певних обставин спроможний до вибуху з утворенням вражаючих факторів за допомогою використання енергії хімічного вибуху.

Найпоширеніші вибухові пристрої складаються із заряду вибухової речовини, конструктивно об'єднаного із засобами підризу, корпусу (оболонки) і допоміжних елементів, що забезпечують його функціонування [1, ст. 37].

Що, ж говорить законодавець, а саме Кримінальний кодекс (далі – Кодекс) [4]:

Стаття 263. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

...«1. Носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу»...

Стаття 262. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем

Стаття 410. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

Тож, до жодної із категорій (бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої). Як того вимагає Кодекс за незаконний обіг якими настає кримінальна відповідальність засоби ініціювання за прямими ознаками не підходять, тому й відповідальність за незаконне поводження із ними виходить, що відсутня.

Постанова пленуму Верховного суду України № 3 від 26.04.2002 Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими

речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами (далі – Постанова) [3] говорить про те, що:

...«Обговоривши практику розгляду судами справ про злочини, предметом яких є вогнепальна, холодна зброя, бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої чи радіоактивні матеріали, Пленум Верховного Суду України зазначає, що суди в основному забезпечують правильне застосування закону при розгляді справ даної категорії. Разом з тим у їх діяльності ще мають місце певні недоліки.....З метою поліпшення судового розгляду справ даної категорії Пленум Верховного Суду України ПОСТАНОВЛЯЄ: ....3. Судам слід мати на увазі, що основною характерною ознакою зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв та радіоактивних матеріалів є їх призначення – ураження живої цілі, знищення чи пошкодження оточуючого середовища. Вони можуть бути як саморобними, так і виготовленими промисловим способом. ....

Як бачимо, що саме цільове призначення пристрою дає йому право бути визнаним чи не визнаним боєприпасом.

У пункті 22 Постанови зазначено, що у разі викрадення складових частин, деталей чи вузлів, комплект яких дозволяє виготовити придатну до використання вогнепальну зброю, дії винної особи слід розцінювати як закінчений злочин і кваліфікувати за ст. 262 КК.

Викрадення складових частин і деталей бойових припасів, що містять вибухові речовини (запали, детонатори, підрильники, гранати без підрильників тощо), теж потрібно кваліфікувати за ст. 262 КК як закінчене розкрадання таких речовин.

Як наслідок у пункті 25 Постанови зазначено, що оскільки незаконне заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями є самостійним складом злочину, подальші їх носіння, зберігання, ремонт, передача чи збут утворюють реальну сукупність злочинів, передбачених ст. 262 та ч. 1 ст. 263 КК.

Що ж, у дійсності маємо те, що засоби ініціювання дійсно користуючись Методиками, експертам не можливо правильно однобічно оцінити у судовій експертизі, і лише у двох пунктах Постанови якимось чином можливо розцінити засоби ініціювання, як пристрої які містять вибухову речовину та за зберігання яких настає кримінальна відповідальність, але не за прямими ознаками. У свою чергу даний стан справ дає можливість розцінювати судами дії злочинців абсолютно по різному аж до можливого рішення про відсутності у їх діях складу злочину, що в подальшому може призвести до їх виправдання.

У зв'язку із чим вбачається за необхідне:

Клопотати перед Верховним судом України про внесення змін у Постанову та додати розділ відповідальності за незаконне поводження і засобами ініціювання за наявну у них вибухову речовину ідентичну, як і за зберігання самої вибухову речовину.

Внести зміни до Методик в частинах дослідження засобів ініціювання.

Список використаних джерел

1. Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху : методика. Прохоров-Лукін Г.В., Пащенко В.І., Биков В.І. та ін. Київ : КНДІСЕ МЮ України, ДНДЕКЦ МВС України, ЛНДІСЕ МЮ України, ХНДІСЕ МЮ України, 2011. 216 с.

2. Криміналістичне дослідження електродетонаторів промислового та саморобного виготовлення : методика. Пащенко В.І., Ткаченко Є.М., Біба О.М. та ін. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, КНДІСЕ МЮ України, 2006. 67 с.

3. Постанова пленуму Верховного суду України № 3 від 26.04.2002 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» / Відомості Верховної Ради України 1994–2018. Київ, Ід.: v0003700-02.

4. Кримінальний кодекс України від 04.11.2018 / Відомості Верховної Ради України 1994-2018 – К, Ід.: 2341-III.